

Tänu kummardus Võrumaalt Võrumaa Keskraamatukogu väliseesti kirjanduse kogu arengulugu

Inga Kuljus

Võrumaa Keskraamatukogu

Esimesed väliseesti raamatud: V. Uibopuu “Linnud puuris”, “Markuse muutumised”, A. Adsoni “Väikelinna moosekant” ja “Reisiraamat” saabusid Võrumaa Keskraamatukokku jaanuaris 1988.

1989. aasta kevadel Kanadas Maakondliku Esinduskogu üleskutsele annetada Eestisse saatmiseks paguluses ilmunud eestikeelset kirjandust vastasid maakondlikud organisatsioonid, sealhulgas Võrulaste Koondis Torontos (esimees Leo Puurits) otsusega toetada sünnipaikade raamatukogusid. Selle tänuväärt töö tulemusena on 16. juunil 1989 raamatukogu inventariraamatusse sisse kantud 133 nimetust, sealhulgas S. Ekbaumi, A. Kalmuse, B. Kangro, R. Kolga, A. Mälgu jt. teoseid. Oktoobris jõudis lugemishuvilise Võrumaa inimeseni 96 raamatut, sealhulgas ka tõlkekirjandust (M. Waltari, K. Hamsuni jt loomingut). Aasta lõpus oli kogus kokku 351 nimetust väljastpoolt Eestit saadetud kirjandust, neist 242 eesti kirjanike omi. Ajakirjadest olid esindatud “Mana”, “Triinu” ja “Tulimuld”.

Juunis 1990 saabus Võrumaale 320 nimetust pagulaseestlaste saadetud kirjandust. Võru lugejateni jõudsid maailmakirjanduse tõlked: “Tuulest viidud”, “Madame Dorthea” jt, samuti A. Kallase mälestusteraamatud. Eesti kirjanike teostest ülipopulaarseks osutunud A. Tedre “Ilusad päevad”.

Detsembris saabusid tänu Valdemar Wilderile raamatud Austraaliast. Heameel oli teostest “Austraalia eestlased 78” ja “Austraalia eestlased sõnas ja teos”. 10. juuni 1990 saadetise kaaskirjas kirjutab V. Wilder: “Võru Keskraamatukogule on määratud kolm kasti kirjandust, kokku 138 eksemplari, 54 kg. Raamatud on annetanud kohalikud Sydney eestlased, nende seas endised võrulased pr Ülle Slamer ja pr Helju Kimmel. Omalt poolt olen püüdnud lisada eriti Võrumaalt pärit pagulaseestlaste autorite teoseid, kuna oma möödunudsuviselt külaskäigult Teie raamatukogusse mäletan, millise huvi ja hoolega Võru Keskraamatukogus jälgitakse, hinnatakse ja kogutakse just kodukandist võõrsile siirdunute loomingut.”

Jõulukungituseks saatis raamatuid ja ajakirju “Tulimuld” Rootsi Eesti Kultuuri Koondis. Võru lugejateni jõudis aastatel 1925–1935 “Võru Teataja” toimetajana töötanud Karl Eerme mälestusteraamat “Päevata päevad ja ööta ööd”.

1990. aasta lõpus oli väliseesti kirjanduse kogu kasvanud 682 nimetuseni, kokku 1272 eksemplari. Seati sisse eraldi tuba, kuhu peale pagulaskirjanduse koondati enne 1940. aastat ilmunud kirjandus. Raamatuid käis lugemas palju vanemas eas inimesi, kes olid ise sõjast osa võtnud ja/või pidasid välismaal elavate sugulastega kirjavahetust. Pagulasraamatut tulid lugema mehed, kes olid olnud Tšehhi põrgus, võidelnud Eesti Leegionis A. Rebase pataljonis, tuldi otsima infot sõjakaaslaste ja tuttavate edasise saatuse kohta. Otsiti ka oma kodukülalt pärit kirjameeste teoseid.

Märtsis 1992 jõudis Võrumaale seni kõige suurem raamatusaadetis Kanadast. Raamatuid annetasid Linda Merivee, Salme Vesi, Endel Talve jt. Meremäe raamatukogule annetas raamatuid Helgi Rosen ja Krabi raamatukogule Salme ja August Tuvikene. Väljavõte sama aasta augustis raamatukogu külasthanud August Tuvikese kirjast: “Seda tunnet, mida ma tunnen omade keskel, ei oska sõnadega kirjeldada. Me ei unustanud oma Eestit võõrsil olles. Me palvetasime tema eest. Olen rõõmus, et meie saadetud raamatud on heades kätes. Me ei

uskunud, et need võõrsil kirjutatud mälestused, nostalgilised meenutused võiksid lugejat huvitada. Need on olnud meile tähtsad.”

Borasi Eesti Seltsi saadetise kaaskirjas mais 1992 kirjutab Luule Andersson: ”Siin on skaudi lipkond. Seekord on kõik raamatud nende poolt. Mina olen ainult pakkinud. Skautidel on oma ruumid, sinna on kogunenud raamatuid aastate jooksul annetustena.”

1993. aastal saabusid raamatud Eesti Arhiivilt Ühendriikides, põhiliselt E. Ernitsa kogust. Jõulukingitus tuli Rootsist ühingult “Eesti Abi”, nende hulgas Võrumaalt pärit Kalju Ahvena luulekogu “Kas mäletad?”.

Mais 1995 Torontos toimunud maakondlike organisatsioonide teise aktsiooni “Pagulasraamat kodumaale” tulemusena jõudsid väliseesti raamatud kõigisse Võrumaa külaraamatukogudesse. Endel Talvelt sai raamatukogu kingituseks nahkköites “Kalevipoja”.

27. oktoobril 2001 saabus Võrru Toronto Tartu Instituudilt 26 kasti raamatuid, millest enamik läks maakonna rahvaraamatukogudele. 10. juunil 2002 teatas Endel Aruja uue saadetise telesaاتمیسest ja ka murest: “Kuigi Instituut on aastate jooksul Eestisse saatnud umbes 7000 kuupjalga materjali, on praegu veel järke ootamas umbes 200 kasti jagu. Probleem pole pakkimises ega ka saatekuludes vaid selles, mida ja kellele saata. Parema lahenduse annaks Teie positiivne vastus käesolevale tungivale palvele.” Võrumaa Keskraamatukogu soovis täiendada kogu mõne konkreetse nimetustega, pagulasluulega ja ajakirjadega “Triinu”, mis jõudsid kohale 22. detsembril.

Seni viimased suured annetused Tartu Instituudilt saabusid 2003. aasta augustis ja novembris kuus ning 2004. aasta aprillis kümme kasti. Et esimeste raamatute saabumisest oli möödunud üle kümne aasta, kasutati neid annetusi põhiliselt kulunuks loetud raamatute asendamiseks.

Viimastel aastatel on Võrumaale saatnud raamatuid Juta Mitt, Rein Neggo, Mall Weiderpass, tänu kellele on saadud täiendust matemaatika, muusika ja meditsiini valdkonnas. Lahtipakkimist ootab Evy Laamann-Kalbuse saadetis ning väga meeldiv on olnud kirj vahetus Enda-Mai Michelson-Hollandiga.

Raimond Kolk ja tema raamatukogu

21. veebruaril 1990 raamatukogus toimunud kohtumine Raimond Kolkaga kujunes eriti meelde jäävaks tänu kirjaniku muhedale olekule ja Juhan Saare kandlemängule. R. Kolk kandis ette oma “Luuletuse”, sest ta arvas, et see ilmestab kõige paremini kirjanikku olukorras, kus tal oma raamatuid on tulnud ise kirjastada.

R. Kolk suri 3. novembril 1992. 1993. aasta mais sai raamatukogu kirja Oskar Kruusilt: “Mind on volitatud pidama läbirääkimisi viie eesti raamatukoguga R. Kolga raamatute üleandmise üle. Alustan Võrust, sest R. Kolga luulest on suur osa võrukeelne ning niisiis paremini mõistetav selle keele oskajatele.” Jaan Kolga kirjast O. Kruusile: “Mina ja mu vend oleme väga tänulikud, et Teie olete endale vaevaks võtnud kaasa aidata Raimondi raamatukogu üleviimisel Eestisse. Oleme ka väga rahul, et Võrumaa Keskraamatukogu soovib neid vastu võtta.”

Augustis sõitsid Võru inimesed Stockholmi ja pakkisid kokku raamatud (22 kasti). R. Kolga raamatukogu on väga rikkalik, sisaldades loomulikult palju luuleraamatuid, aga ka selliseid haruldasi väljaandeid nagu: “Eduard Viiralt 1898–1954” (Lund, 1954), “Eesti Rootsist” (Lund, 1976), “Marie Underi eluraamat I-II” (Lund, 1974). Iga raamat sai märgise “Raimond Kolga raamatukogu raamat” ning varustati rohelise kleepsuga. Augustis 1995, kui raamatukogu avas ukseid uues kodus Jüri t. 54, said võrulased Raimond Kolga pärandusega (2437 raamatut) tutvuma hakata.

17. veebruaril 1999 tähistati raamatukogus R. Kolga 75. sünniaastapäeva, kuhu olid kutsutud ka kirjaniku pojad Peeter ja Jaan: “Täname Teid kutse eest. Mina ise loodan kindlasti tulla Võrru, vend Petril ei ole kahjuks võimalust sõita. Mina hea meelega kõneleks ka paar sõna Raimondist pealkirjaga “Raimond ja Vähikuningas”.” “Vähikuningas” oli R. Kolga poja

jaoks seotud Võrumaa ja tema lapsepõlvemälestustega isast. Kahjuks rikkus J. Kolga kindla soovi Võrumaale sõita lumetorm. Südamlik oli kohtumine R. Kolga õdede Ellen Aasmanni ja Malle Mändmetsaga. Õed rääkisid venna suurest kiindumusest raamatusse: kui isa saatis poja põllule kündma, pistnud too salaja raamatu põue.

Annetajad

Salme Vesi - Võrumaa Keskraamatukogu sõber ja toetaja. 2000. aasta septembris pöördus raamatukogu väliseestlaste poole palvega toetada Hilda Sabbo raamatu "Võimatu vaikida" IV osa ostmist 3000 krooniga. Võrulaste Koondise 2000. aasta tegevusaruandest: "Toetati Võrumaa Keskraamatukogu H. Sabbo raamatu ostmisel. Toetusele lisasid tunduva panuse Võrulaste Koondise juhatuse liikmed oma suvise koosoleku ajal. Võrumaa Keskraamatukogult saabusid tänukirjad ja maitsekad kalendrid nii Võrulaste Koondisele kui igale toetajale." (Vaba Eestlane, 5. aprill 2001).

Oswald W. Lepisk USAst on raamatukogu külastanud mitu korda ja väljendas soovi kinkida võrumaalastele isiklik raamatukogu. Augustis 1992 saabus temalt kastitais raamatuid, sealhulgas E. Ilbaku "Kumisev kannel", J. Aaviku "Eesti muusika ajalugu" jt.

1994. aasta algul saatis O. W. Lepisk taas raamatuid ning nimekirja koos palvega: "Viimases kirjavahetuses mainisin, et tegin eeltööd Minnesota Eesti raamatukogus, kusjuures oleks võimalik veel saata Teile umbes 200 raamatut, kui Teile kogu neid ei oma. Saadan käesolevas kirjas raamatute nimed ja kriipsutage maha need, mida teie juba omate ning saatke nimestik mulle tagasi. Ei garanteeri küll, kui see hetk saabub, et olen edukalt oma eeltööd teinud ja saavutanud vajalikke raamatuid, et Võrumaa Keskraamatukogu omaks täielikult Välis-Eestis kirjastatud trükiseid, kuid võitlen selles suunas." 1999. aasta lõpus saatis ta unikaalse koguteose: Ameerika Ühendriikides aastatel 1977–1983 väljaantud 37 rikkaliku fotomaterjaliga köidet Teisest maailmasõjast.

Endine võrulane **Arvo Johari** saatis jaanuaris 1995 raamatukokku käsikirja aastast 1943 - "Omakaitse Võrumaa Maleva tegevus Kaitseliidu likvideerimisest 1940. a. suvel kuni jaanuarini 1942. a." ja teised mälestustevihikud. 17. septembril 1999 külastas raamatukogu peaminister Mart Laar, kes laenas A. Johari käsikirju lugemiseks. Sellest kirjutati A. Joharile, kuid poeg Enno Johari vastas, et isa suri kolm aastat tagasi: "Mis tema mälestusteraamatutesse puutub, siis oli temal pärast Eesti iseseisvust väga tugev ja kindel soov, et need kodumaale saata lootusega, et need kellelegi huvi pakuksid ja seal säiliks. Tore, et Mart Laar need ära tundis ja nendest huvitatud oli." Kokku on raamatukogus kümme A. Johari käsikirja.

1996. aasta oktoobris saabus **Heino Puhkilt** teos "Eesti 1940 - ajalooline geograafia", 28. mail 1998 kiri: "Saatsin Teile septembris 1996 autorikingina teatmeteose "Eesti 1940 - ajalooline geograafia". Hindan Teie otsekohest vastust töö kättesaamisest. Meeldivasse kirja olite lisanud samuti kaks fotot uuest raamatukogust, väga ilus – raamat on Eesti vabaduspant! Käesolevaga on lisatud veel seitse eksemplari ülalmainitud raamatust, samuti kingina. Palun jagage need raamatud Teile maakonda kuuluvate raamatukogude vahel, nii kuis arvate."

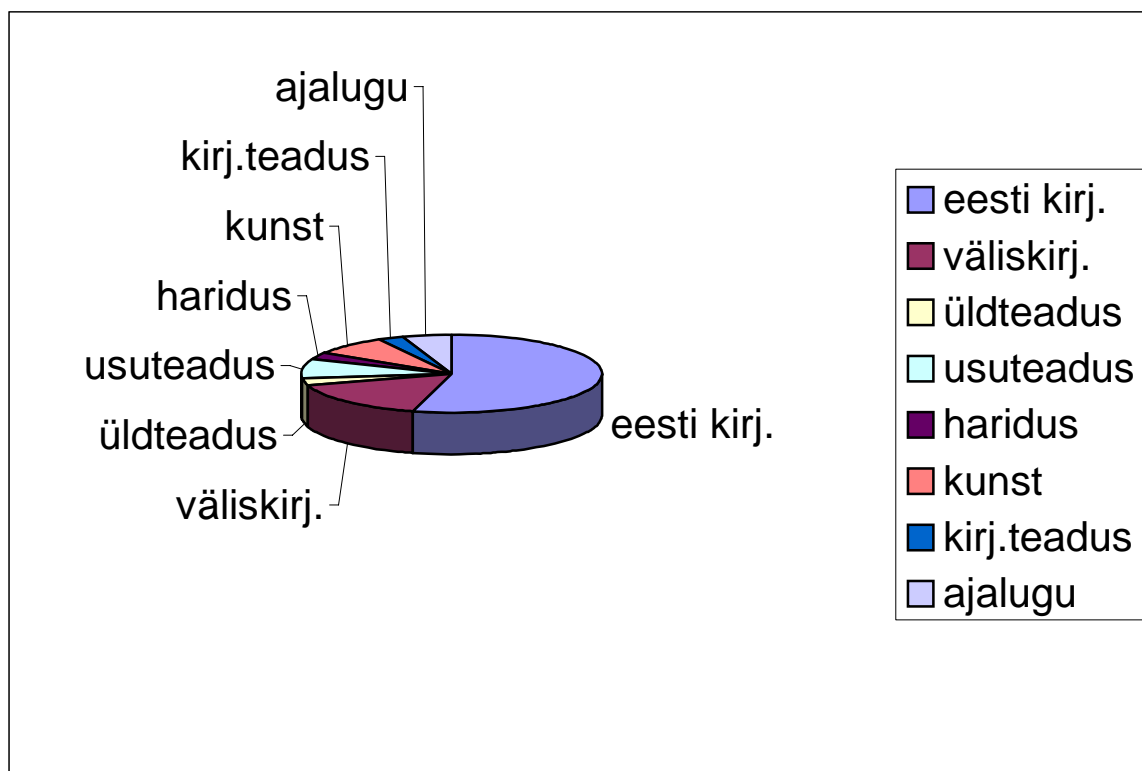
Raamatuid on saanud **Minnesota Eesti Seltsilt**, kellele raamatukogu on tänulik ajakirja "National Geographic" tellimise eest ning **Elmar Saarniidult**. "Ikka võrumaiste tervitustega" saatis oma teoseid **Valev Uibopuu**.

Bernard Kangro ja temanimeline Võru Maavalitsuse kirjanduspreemia

Kirjavahetus B. Kangroga sai alguse 1989. aastal kui raamatukogusse saabusid temalt raamatud "Merre vajunud saar", "Koolilinn Valga", "Kirjad romaanist" ja "EÜS Veljesto". 1990. aasta kevadel saatis ta trükisooja suurteose "Eesti kirjakuulutaja eksiilis", mis oli raamatukoguhoidjatele lausa hädavajalik, sest ei teatud ju tollal pagulaskirjanikest ja nende loomingust suurt midagi. Alati tegid rõõmu postiga saabunud värsked ajakirja "Tulimuld" numbrid.

14. septembril 1990 tähistati kultuurimajas „Kannel” kirjandusõhtuga B. Kangro 80. sünnipäeva, kus Jaan Eilart tõi kirjanikult tervitusi. Võru Maavalitsus andis välja kirjanduspreemia B. Kangrole kogu tema loomingu eest. Hiljem nimetati kirjanduspreemia B. Kangro nimeliseks ja seda on antud välja 16. korral. Tekstis on lisatud laureaatide nimekiri.

Kogu sisuline analüüs ja kasutamine

Andmed aastate lõikes

<p>2000 2660 (külastused) 8959 (laenutused) 6063 (ilukirjandus) 2896 (teaduskirjandus)</p>	<p>2001 2278 (külastused) 7588 (laenutused) 4515 (ilukirjandus) 3073 (teaduskirjandus)</p>
<p>2002 2139 (külastused) 7083 (laenutused) 1130 (ilukirjandus) 659 (teaduskirjandus)</p>	<p>2003 1897 (külastused) 6529 (laenutused) 3701 (ilukirjandus) 2828 (teaduskirjandus)</p>

Kogu põgus ülevaatus kevadel 2006 andis ligi 1200 nimetust, millest üle poole on eesti kirjandus, järgnevad väliskirjandus ja raamatud ajaloo alalt. Viimastest on populaarsem memuaarkirjandus. Ilukirjandusest on elektroonilise laenutusmoduli abil alates maist 1998 registreeritud 227 laenutust A. Tedre teosele “Ilusad päevad”. Arvestades, et raamat saabus

Võrru 1990. aastal, võib selle arvu korrutada julgelt kahega. Järjekorras oldi teostele “Tuulest viidud”, “Desirée”, T. Gulbransseni triloogiaks.

Võrumaa Kirjanike Galerii

Aastatel 2004–2005 valmis raamatukogus Võrumaa Kirjanike Galerii, mille “ristiisa” ja nõustaja oli Oskar Kruus. Galeriis on kajastatud Võrumaal sündinud ja Võrumaaga seotud kirjanikud. Raamatuvitriinides on välja pandud kirjanike teoseid, võimaluse korral autogrammidega.

Võrumaa Keskraamatukogu on väga tänulik kõigile, kes on aastate jooksul Võrumaale vaimuvara saatnud ja sellega raamatukogusid rikkamaks muutnud. Tänu südamlike ja unustamatute kohtumiste eest - Valeria Kimberg-Kotkas, Helle Martin, Helga ja Enn Nõu ja kõik teised head inimesed!